

NÜKTELERİ, FIKRALARI VE ÜSLÛBUyla SÜLEYMAN NAZİF¹

Kabul Tarihi: 14.03.2016

Yayın Tarihi: 13.04.2016

Kamuran ERONAT²

Öz

Servet-i Fünûn Dönemi içerisinde bulunan ve eserleriyle topluma; vatan, millet ve lisan sevgisini aşlayan Süleyman Nazif, sağlam dil kurgusu ve pürüzsüz üslûbuyla Türk edebiyatına önemli katkı sunmuş ve özellikle nükte ve fıkraları ile de bu katkıya ayrı ve sevimli bir renk katmıştır.

Türk kültürüne ve birliğine önemli hizmetleri olan Nazif'in, özellikle ciddi memleket meselelerine karşı cesur ve gür bir sese sahip olduğu ve millî bir duruş sergilediği bilinmektedir. Daima kültürünü koruma ve yükseltme endişesi taşıyan sanatçı, bu çerçevede toplumuna desteğini eserleri ve fikirleri ile sunmuş ve o çok sevdiği lisanının bütün inceliklerini bu bağlamda göstermeyi başarmıştır.

Eserlerindeki heyecanlı, dinamik ve atılgan edayı daima diri tutan Nazif'in, özellikle sihirli kelime ve veciz niteliğindeki sözlere yer verdiği unutulmamalıdır. Bu noktada sahip olduğu derin kültür, kıvrak zekâ ve ince mizah tutkusu da kendisine nükte yapmak konusunda ayrıcalıklı bir imkân sunmuş ve sosyal iletinin hız kazanması ve kalıcı olmasında kolaylık sağlamıştır.

Türk edebiyatında nükte geleneğinin kurucuları arasında gösterilen Süleyman Nazif'in emsalsiz mizah kudreti ve dile olan kusursuz hâkimiyeti ile kendisine bu kulvarda özgül bir ağırlık oluşturmuş ve diğer eserlerindeki dokunun bazı iz düşümleri bile nüktelerinde kendisine yer bulmuştur.

Nüktelerinde zaman zaman sert bir eda görülen sanatçının bu özelliği iyi etüt edildiğinde, sevgiden kaynaklanan bir yerginin hâkim olduğu ve bu nedenle nüktelerle örülü samimi fıkraların değer kaybetmeden günümüze kadar gelebildiği daha iyi anlaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nükte, Üslûp, Söz, Hazırcevap, Mesaj

SÜLEYMAN NAZİF WITH HIS WITTY REMARKS, ANECDOTES AND LITERARY STYLE

Abstract

Süleyman Nazif, living in the Servet-i Fünûn (wealth of sciences) era and inspiring the society with the love of homeland, nation and language, contributed to the Turkish Literary with his language construction and pure literary style and he coloured up this contribution in a discrete and sympathetic way especially with his witty remarks and anecdotes.

Providing significant services to the Turkish culture and union, Nazif is known to raise his voice loudly and bravely against the serious hometown issues and to exhibit a national stance. Always being concerned about protecting and enhancing his culture, the artist supported his society with his works and ideas and he concordantly achieved to show the elegancy of his beloved language.

It should not be forgotten that Nazif always kept his exciting, dynamic and bold manner alive with his magical words and succinct sayings in his works. At this point Nazif's deep culture, quick-wit and passion of subtle

¹ Bu yazı, Said Paşa ve Süleyman Nazif Sempozyumu (26-27 Mart 2015 Diyarbakır)'unda sunulan tebliğin genişletilmiş hâlidir.

² Doç.Dr.; Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, ,
elmek: keronat@dicle.edu.tr

humour enabled him to make witty remarks in a privileged way; and the social message to accelerate and outlast.

Being ranked as one of the founders of the tradition of witticism, Süleyman Nazif's unique power of humour and his perfect dominance in language made him gain a specific position in this field and even the pattern in his other works found a place in his witty remarks.

Even though the artist sometimes had a harsh style in his witty remarks, this feature of him, when studied deeply, was dominated by a criticism caused by affection. For this reason, it is understood much better that Nazif's intimate anecdotes knitted by his witty remarks has reached the present day without losing any value.

Key Words: Witticism, Literary Style, Saying, Witty, Message

Türk edebiyatında gerek nesir gerekse şiir sahasında oldukça değerli eserleri bulunan düşün insanı Süleyman Nazif, özellikle millî konulara gösterdiği hassasiyet ve Türk diline hakim olan üslubuyla da ayrıcalıklı ve özgün bir yerde bulunmaktadır.

Edebi geleneği olan köklü bir aileden gelen Nazif, eserlerinde; imlâ yanlışları yapmamaya ve kelime tekrarları gibi hatalara düşmemeye özellikle ayrı bir özen gösterir. Bu konuda hata yapanlara tolerans göstermeyen sanatçının, iyi bir okuma geleneğinden geldiği kendisini hissettirmektedir. Babasının memuriyeti dolayısıyla yerleşik bir düzende devamlılığı olan bir eğitim göremese de aldığı özel derslerin sanatçının edebî gelişiminde oldukça belirleyici olduğu görülmektedir. Kendisinin kitaba, eğitime kısacası okumaya ne kadar önem verdiği oğlu Said Nazif Bey'e yazdığı mektupların içeriğinden de anlaşılabilir. Bu mektuplarda gerek Batı gerekse Türk edebiyatının seçme eserlerini okuması doğrultusunda oğluna öneren yazarın bu yöndeki endişesi, daima kültürlü bir cemiyet adamı yetiştirme çabasına endekslenmektedir.

Eserleri ile sosyal konularda oldukça öncelikli bir portre çizen sanatçının, millî konulardaki cesur ve gür sesi hala toplumumuzun kulaklarında çınlamaktadır. Bu konudaki heyecanını şiir ve nesirlerine yansıtırken kendisinin kuralcı ve sağlam üslubu da yine hatırı sayılır bir şekilde ön planda yer alır. Nitekim yakın arkadaşı İbrahim Alâeddin'in şu açıklamaları sanatçının lisana ne kadar önem verdiğini bizlere açıklamaktadır:

"Süleyman Nazif vatanını ve tarihini sevdiği gibi lisanını da severdi. Kaleminin ve üslubunun hakimi, hatta nesirde bir edebî mektep ve çığır sahibi olduğu için dil ve edebiyat hususunda muhafazakârdı. Ancak bu yoldaki yeniliklere, fakat güzel ve muvaffakiyetli yeniliklere asla düşman değildi. Nazımda aruz vezni tercih ettiği ve parmak hesabını daima lâtife mevzuu ittihaz eylediği halde yarım asırlık itiyadına rağmen kendi de bu eserde münderiç (Cenk türküsü) nde olduğu gibi hece vezniyle manzumeler yazmıştır." (Beysanoğlu 1970: 151)

Görüldüğü üzere Süleyman Nazif üslup konusunda son derece titiz ve mükemmeliyetçi bir çizginin sürükleyiciliğinin peşindedir. İyi bir okuma edimi ve birikimi mutlaktır ki sanatçıyı bu performansa sürüklemiş, sözlerinin kalıcılığı ve veciz bir nitelik kazanması da bu sayede oluşmuştur. Kendisinin sahip olduğu mevcut tarzı hakkında ünlü romancı Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun şu ifadeleri; sanatçının edebi çizgisini açık bir şekilde belirlemektedir.:

"... Nasıl ki Sinan'ın kurduğu binalarda en ufak bir kusur göremeyiz ve şurası böyle olsaydı, burası şöyle olsaydı diyemeyiz, Süleyman Nazif'in yazdığı yazılarda da herhangi bir pürüz, herhangi bir düzensizlik bulamayız. Bu yazılarda bütün kelimeler tam yerli yerindedir; hiçbirinin tekrarlandığına, ya da eş mânalı olanların yanyana sıralandığına rastgelinmez." (Beysanoğlu 1970 : 64)

Sanatçının yürekten gelen ve cesur bir hüviyetle dillenen eserlerinde, ciddi bir Namık Kemal etkisi olduğu görülmekte ve mevcut durum Süleyman Nazif'e bu vatan şairi gibi

haykıran manzum ve mensur eserler vermesine sebep teşkil etmektedir. Bir başka deyişle "O, bir Edebiyat-ı Cedîde şâirinden ziyade, kendi dönemi şiirini de değerlendirmeye ve dikkate almaya eğilimli geç kalmış bir Namık Kemâl takipçisidir." (Aktaş 1996 : 110) "Dâüssıla" şairinin nitekim bu konu ile ilgili olarak; "Bizi yaratan Allah, yetiştiren Namık Kemal'dir" (Kolcu 2005: 211) sözlerini ifade etmesi konuyu açıklar niteliktedir. Mevcut yapı ile ilgili olarak Nazif hakkında ciddi araştırmalara imza atan Prof. Dr. Önder Göçgün Bey'in, hocası Nihad Sami Banarlı'dan aktardığı kadarıyla; "Nazif'in dilini, İmparatorluk kadar haşmetli bularak O'na "heybetli Türkçe" adını" (Göçgün 1991: 473) vermiş olması ve kendisini Nâmık Kemâl ve Mehmet Akif Ersoy gibi bir Türk büyüğü olarak görmesi de, "Türk İlahisi" şairinin sanatçı kimliği hakkında okuyucuya bilgi vermesi açısından önemlidir.

Mehmet Kaplan'ın ise bir çalışmasında özellikle eserde fikir ve heyecanın olması konusunda Alain ve Nazif arasında bir bağlayıcı sonuca ve Süleyman Nazif'in hararetli ve etkileyici üslubuna yönelik olarak; "Öyle sanıyorum ki Süleyman Nazif, dikkatini o devir için çok yeni ve gerçekten mühim olan bu buluşa vermiş, fikirlerini derinleştirmekten ziyade, heyecan verici güzel cümleler yazmayı tercih etmiştir." (Göçgün 1991 : 472) gibi ifadelerle sanatçıyı tanımlaması, kendisinin o samimi ve etkin üslubunun niteliğine vurgu yapması açısından önemlidir.

Edebiyata gönül veren sanatçıların genelde eserlerini mahallilikten uzak tutma arzuları, yaygın olan ve bilinen bir gerçektir. Aslında bu durum kimi zaman ortaya konulan eserin lehine de bir sonuç teşkil edebilmekte ve onu özgün kılabilmektedir. Süleyman Nazif'te ise mevcut yapı ile ilgili olarak yine ünlü romancı Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun; "... Kılık kıyafeti bakımından ise tam mânâsıyla bir Osmanlı devlet adamının resmîliğini taşıyordu (...) Sözleri nükteler ve cinaslarla doluydu ve hafif Diyarbakır şivesi bu sözlere baharatlı bir tat katıyordu" (Kerman 1998: 474) ifadelerini kullanması, Nazif'in mevcut olan bu niteliğini de dikkatlere sunması açısından önem arz etmektedir.

"Kara Bir Gün" adlı makalesiyle millî duyguları harekete geçiren ve milletine haykıran bir sesle seslenen Süleyman Nazif, her ne kadar Servet-i Fünûn Dönemi sanatçıları arasında gösterilse de Nihad Sami Banarlı'nın ifadesiyle; "edebi şahsiyeti itibariyle Servet-i Fünûn'dan çok Tanzimat ekolüne" (Göçgün 1991:441) mensup bir düşünce insanı, bir sanat adamıdır. Hatta bu noktada "Süleyman Nazif'in dili ve anlatımı pek çok Tanzimat edebiyatçısının dil ve anlatımından daha süslü, daha ağdalı ve daha terimli" (Kutlu 1972:283) olduğu da pekâlâ iddia edilebilir. Fakat tüm bu özelliklerine ve ağır bir dil yapısına sahip olmasına rağmen Nazif, edebi tarzından taviz vermez ve okurun seviyesinin yükseltilmesinden yana bir tercihi benimser. Onun özellikle, sosyal konuların zayıf kaldığı bir dönem olan Servet-i Fünûn Dönemi'nde, en ciddi millî meselelere, gerek şiir ve gerekse nesirleri ile katılması ve milletini aydınlatıp heyecana getirmesi de edebi kişiliğinin bulunduğu dönemle tezat oluşturduğunun bir başka göstergesidir.

Sert bir mizaca ve buna paralel olarak sert bir görünüme sahip olan Nazif'in, içinde bulunduğu sosyal ortamın ve zamanın etkisinde kaldığı muhakkaktır. Mevcut atmosfer Süleyman Nazif gibi hassasiyeti olan bünyelerde muhakkaktır ki etkilenmeye sebep vermekte ve ciddi meselelere karşı duyarlı olmayı gerektirmektedir.

Dilinin keskinliği çerçevesinde ünlü divan şairi Nefi ile özdeşleştirilen sanatçının mevcut olan bu karakterine yönelik şiirlerin yazılması ve hatıraların kaleme alınması şaşırtıcı değildir. Bu bağlamda Servet-i Fünûn Dönemi'nin ünlü şairi Tevfik Fikret'in Nefi adlı şiirine adeta nazire yapılabileceğine "Dâü'ssıla" şairine yakıştırılan ve Halil Nâhid tarafından yazılan "Süleyman Nazif" şiirinde şu dizelere yer verilmesi, sanatçının portresindeki ışık kırılmalarını

bir araya toplaması açısından önemlidir:

" Bir yağız çehre, çatılmış iki hançer kaşlar;
Yine hançer gibi keskin iki ma'nâlı nazar..."
Fikret'in yaptığı heybetli müheykel tasvir,
Bence Nef'i'ye değil, zâtına âit gibidir." (Göçgün 1991:458)

Hicivleri ile şöhretli Nefi ile, nükteleriyle ünlenen ve toplumunun ortak duygularına sözcülük eden Süleyman Nazif için yine Prof. Dr. Önder Göçgün'ün şu tanımları önem arz etmektedir:

"Nef'i de, Süleyman Nazif de yığınlar arasından çıkış yapmayı becerebilmiş kimselerdir. Birisi bunu hiciv ve medih sahasında yaparken, diğeri bütün bir vatan atmosferi içinde gerçekleştiriyordu. Her ikisinde de "action", keskin zekâlarıyla birlikte atbaşı gitmektedir." (Göçgün 1991:458)

Türk edebiyatına ismini, keskin ifadeleri ve hazır cevaplılıklarıyla da kazıyan Süleyman Nazif, kuşkusuz bunu nükteleriyle de başarmış bir kişiliktir. Nükte yapmak, insanı gülümsetmek pek de sanıldığı kadar kolay bir iş değildir. "Bu çerçevede nükte ve lâtife, asla komiklik ve hele hele şarlatanlık, lâfebeliği ve gevezelik" (Göçgün 2010:74) anlamlarına da gelmediği gibi; "nükte ve lâtife, derin bilgiyi, görgüyü ve zekâ kıvılcımı demek olan espiriyi" (Göçgün 2010:74) öncelikli olarak gerektirmektedir. Bu noktada kuşaklara dayanan bir okuma kültürü geleneğinin, sanatçının artık genlerine işlediği herkesçe bilinen bir gerçektir.

Nükte kısa, kalıcı tamamlayıcı ve en çok da gülümsettiği için etkili olan bir söz bütünlüğü anlamına gelmektedir. Tarihin derinliklerinden beri nükteli sözler etkisini kaybetmeden günümüze kadar gelebilmiştir. Nükteyi, latifeyi peygamber efendimiz bile kullanmış, böylece hem ümmetine etkili bir bilgi vermiş, hem de dini sevdirmiştir. "Nitekim, yakından tanıdığı yaşlı bir kadına, tatlı ve yumuşak şekilde:

" - Biliyor musun, nineciğim; yaşlılar Cennet'e girmez!" buyurunca, zavallı kadın buna çok üzülür ve ümitsizliğe kapılır. Bunun üzerine Hz. Peygamber, tebessüm ederek:

" - Çünkü, yaşlılar gençleşerek Cennet'e girecekler ve o hâlleriyle Cennet bahçelerinde gezeceklerdir!" nükteli, lâtif karşılığını verir ve bu defa o yaşlı kadın, sevinç gözyaşları döker." (Göçgün 2010:76) Görüldüğü gibi nükte kültür gerektiren, ince zeka isteyen ve en çok da tebessüm ettirerek iletişimi hızlı ve kalıcı kılan bir söz dizimidir.

Kendisi de adeta bir söz cambazı olan ve söz dizimlerinde kelimelerin sihirli ve ironik olanlarını ayıklayan ve bu bağlamda Türk edebiyatında nükte geleneğini mevcut çizgideki sözleri ile canlandıran Süleyman Nazif ile ilgili olarak İbrahim Alâeddin'in hatıra niteliğindeki şu ifadeleri; sanatçıyı tanımlayan özetli bir açıklamadır:

"Hicivlerine en fazla maruz olan ve onun gençliğinden beri arkadaşı bulunan merhum Abdullah Cevdet, bu halini şu şekilde tahlil ediyor: "Saçının sakalının aklığına rağmen dahi gençti. Fakat o biraz da daima çocuktu. İşte bu son sıfat onu bazı nasuti kusurlardan tebriyeye kâfidir. O bir bal arısı idi. Bal yapmaktan, bal yemekten ziyade sokmaktan mütelezziz bir arı." (Beysanoğlu 1970:154)

Süleyman Nazif'in nükte ve fıkraları, bize aynı zamanda bir toplumun mizaç ve karakter yapısı hakkında da bilgi vermektedir. Nazif'in hazırcevap kişiliği ve yaşanan dramlar ve gelişmeler karşısında almış olduğu duruş, Türk toplumunun da karakteristik özelliklerini

yansıtması bakımından önem arz etmekte ve özellikle; onur, dürüstlük, fazilet ve hoşgörü çerçevesindeki hasletlerin, Nazif'in görüş perspektifinden yansıtması da bu değerlere daha bir anlam yüklenmesine sebebiyet vermektedir. Netice itibariyle samimiyetine dayalı nükteleri, kalbinin temizliğinden ve sahip olduğu çocuksu paklıktan ötürü, eleştiri odağında bulunanlarca dahi benimsenip, kanıksanmış olan Süleyman Nazif; "*hislerinde itidalden uzak*" (Karakaş 1998:153) özelliğinin kendisine sağladığı özgül ağırlığın hassasiyetiyle, filozofça düşüncelere sahip bir eleştirmen, yazar ve şair olarak görülmüş ve daima bu nitelikleriyle hatırlanmıştır.

Kendisinin nükteleriyle harmanlanan fıkralarından ilgi çekici olanları şöyle aktarabiliriz:

"Süleyman Nazif, Birinci Dünya Harbi sırasında bir aralık kömür ticareti yapmıştı. Bu kömür ticareti sıralarında tanıdıklarından biri kendisine takılır:

- Üdebaya kömür ticareti yakışır mı?

Nazif şu cevabı verir:

- Ah azizim, nasıl olsa bu harbin içinden yüzümüzün karasıyla çıkacağız!.. Bizimki hiç olmazsa kömür karasıdır." (Beysanoğlu 1970: 275)

"Bir gün Ankara Caddesinde, meşhur "Takyeli Tarık" zilzurna sarhoş bir halde yolunu çevirmiş:

- Duuur... Bir yere gidemezsin!.. Şu şiirimi dinle!..

Ve berbat bir nazım okuduktan sonra, ilave etmiş:

-Eğer fikrini açıkça söylemezsen, külahları değiştiriz!..

Sarhoş ve deliden korkan Nazif; en az ifâdesiyle:

-Hafif!..

Deyince, Takyeli müthiş surette söğmeye başladığı sırada, kaçıp bir dükkâna girmiş, orada gördüğü Osman Cemal'a olayı anlatmış ve:

- İşte böyle... demiş, herifin nazmı hafif ama, nesri ağır!.." (Beysanoğlu 1970: 272-273)

"Birgün Nazif, Mehmet Akif'le birlikte köprüden geçerken yanlarına bir dilenci sokulur ve:

- Açım, bir sadaka verin!.. der. Nazif parayı dilenciye uzatırken sorar:

- Senin okuman, yazman var mı?

- Hayır, beyim.

Dilenci uzaklaşırken Nazif, Âkif'e dönerek:

- Garip şey!.. Demek okuması yazması olmıyanlardan da aç kalanlar varmış!..." (Beysanoğlu 1970: 272-273)

" Süleyman Nazif'in, İngilizler tarafından sürgün edildiği Malta adasında yanında

bulunanlardan birisi de, Enver Paşa'nın babası Hacı Ahmet Paşa'dır.

Birgün sohbet arasında Ahmet Paşa:

-Vallahi beyler, bugüne kadar harama hiç el sürmedim ve çapkınlık etmedim. Helâlinden bir hanım aldım ve helâlinden evlenerek, çoluk çocuk sahibi oldum.

deyince, Paşa'nın oğlu Enver Paşa'ya hayli kızgın olan Nazif, dayanamayarak:

- Ah Paşa'm, ah... Keşke helâle de el atmasaydınız ve şu Enver meydana çıkmasaydı!... hazır cevabını verir." (Göçgün 2010:82)

"Boğaziçi Mehtapları, Çamlıca'daki Eniştemiz, Boğaziçi Yalıları, Geçmiş Zaman Köşklere, Yahya Kemal'e Veda... gibi eserlerin sahibi olan, Cumhuriyet öncesi ve sonrasında temiz ve güzel Türkçe'nin önde gelen yazarlarından Abdülhak Şinasi (Hisar) Bey, kalemindeki titizliği hayatında da aynen göstermiş bir kimsedir.

Tam anlamıyla, 'temizlik hastalığına tutulmuş' bir mizaca sahiptir. Nitekim, birisinin elini sıkınca, derhal kolonya şişesini çıkarıp ellerini silerek havaya tutar ve öylece kurutur.

Birgün Nazif'le, lokantaya yemeğe giderler. Abdülhak Şinasi Bey, her zamanki titizliği ile kolonyalı pamukla yemek tabaklarını, çatal ve kaşığı iyice siler. Ekmeklerin de ateşte kızartılmasını ister. Daha sonra da, kızaran ekmekleri gider ızgaranın üzerinden kendisi alır, getirir.

İçki kadehlerini de, tek tek rakı ile yıkayarak temizler. Nihayet sıra su istemeye gelince, artık Süleyman Nazif dayanamayarak garsona, şu nükteli sözü söyler:

- Aman evlâdım! Beyefendi'nin içeceği suyu iyice yıka, öyle getir!" (Göçgün 2010:80-81)

Görüldüğü üzere Süleyman Nazif, hazırcevaplık konusunda tetikte bekleyen bir asker gibi atak ve cesur bir görünüm arz etmekte ve kendisini sevenlerin beklediği nükteleri, bu atmosfer hüzmeleri içerisinde vererek; topluma ahenkli, neşeli ve yine bu ölçüde etkili ve kalıcı mesajlar verebilmektedir.

Nafiz ile bütünleşen bu nükteli fıkraların diğerlerini ise şöyle aktarabiliriz:

"Nafiz Bağdat valisi olduğu sırada, Ordu Komutanlığı'ndan:

- Yüz bin okka şeker, beşyüz bin okka un ve on bin okka çayı hemen temin edip gönderiniz!

şeklinde 'bin' kelimeleri fazladan yanlış yazılmış bir telgraf alır ve buna, şu nükteli cevabı gönderir:

- Çin İmparatoru'na çekilmesi icabeden telgraf, yanlışlıkla vilâyetimize gelmiştir. Bu itibarla, mesuliyetimiz mahşere kalmıştır." (Göçgün 2010:86)

"Nafiz'in İçtihat'ın sahibi Abdullah Cevdet ile arası pek iyi değildir. Bir gün birisi O'nun hakkında:

- Abdullah Cevdet, meteliğe kurşun atar.. deyince, dayanamayarak:

- Ne kurşunu... Abdullah Cevdet, meteliğe kurşun değil, göbek atar... Göbek!...

hazırcevabını verir." (Göçgün 2010:86)

"Bir keresinde de Nazif ile Abdullah Cevdet bir yemekte buluşurlar. Cevdet Bey, önündeki tavuğu keserken, bıçak kayar ve tavuğun budu fırlayarak Nazif'in kucağına düşer. Bunu fırsat bilen Nazif, derhal taşı gediğine koyar:

- Be mübârek hayvan... Bu adamın elinden bana değil, Allah'a sığın!" (Göçgün 2010:86)

"Gazeteci dostlarıyla birlikte oturdukları bir sırada, Abdullah Cevdet'in hasta olduğu, haberi gelir. Haberi getirene:

-Neymiş hastalığı?

diye sorarlar. O da:

- Mesanesinde taş varmış.

deyince Nazif, taşı gediğine koyar:

- Desenize , -taş- kalbi oraya düşmüş!" (Göçgün 2010:87)

"Nazif merhum, söz verdikleri yere saatinde gelmeyenlere kızar darılırdı. Muharrir arkadaşlarından biri ise, verdiği sözü hiç tutmamakla meşhurlmuş. Bir gün onun tayin ettiği bir randevuya (Mademki söz verdi, demek ki gelmez.) diye giden Nazif, bir de bakmış ki o arkadaşı oturmuş, kendisini bekliyor. O zaman yanında bulunan Abdülhak Hamid Bey'e dönerek:

- Valla, demiş. Şu insanlara bir türlü itimat câiz olmuyor. Bak, bugün dostumuz söz verdiği hâlde gelmiş..." (Göçgün 1991:455)

" "Kibarlığı ile bilinen Abdülhak Şinasi Bey, bir gün kendi kardeşine 'Siz' diye hitap edince, Süleyman Nazif dayanamayarak:

- Doğrusu bu hitabınıza çok şaştım, beyefendi...

der ve ekler:

- Siz, Fransa'daki "Sen" nehrine de "Siz" mi diyorsunuz?" " (Göçgün2010:81)

"Nihayet kendine karşı bile nükteden geri durmayan Süleyman Nazif, birgün:

- Beni, hemen kuduz hastahanesine kaldırın... Orada aşı yapsınlar.

der yanındakiler telâş içinde, 'ne olduğunu' sorunca, şu nükteyi patlatır:

- Ne olacak; dilimi ısırđım!.." (Göçgün 2010:89)

" Malta sürgünü dönüşünde, Ahmet Haşim'e orada çektikleri sıkıntıları anlatırken, bir ara:

- Birader, bize Malta'da, konservenin ilk icat edildiği zamandan kalma konserveler yedirdiler.

deyince, Haşim sorar:

- Üstadım, yoksa konserveler insan etinden miydi?

Nazif Bey bu soruya, son derece nükteli şu karşılığı verir:

- Yok efendim... Hiç insan eti olsa, İngilizler onu başkasına ve bizlere yedirirler mi?" (Göçgün 2010:85)

Görüldüğü üzere Süleyman Nazif; hazırcevap, esprili ve zekâsının bir tezahürü olarak, olaylar karşısında hemen nükteli sonuçlar çıkaran bir edip olma özelliğini de bünyesinde barındıran mümtaz bir değer olarak hatırlanmaktadır. Bu çerçevede ünlü şair Orhan Seyfi Orhon'un; "Süleyman Nazif, mizacının samimî ifadesi olan nükteleriyle, sevgisini ve öfkesini söyleyen adamdı" (Göçgün 2010: 159) ifadesi, kendisini bu bağlamda özet bir şekilde tanımlamaktadır.

Sonuç itibariyle "millî mücadele ruhunu uyandırmada öncülük eden" (Tuncer 1992: 226) ve vatan ve millet sevgisini hararetle bir şekilde haykırma noktasında Namık Kemal'in adeta bir devamı gibi görülen Süleyman Nazif, nükte ve hazırcevaplık kültürünü edebiyatımıza ve dolayısıyla toplumumuza yerleştiren bir değerdir. İnsanların kelimelerle, sözcüklerle düşündüğünü ve hayat görüşünü, düşünce kapasitesini, kelime sayısının fazlalığı ve çeşitliliğinin belirlediği düşüncesinden hareket edecek olursak, Nazif'in bu konuda ne kadar zengin bir birikime ve donanımına sahip olduğu görülecektir. Nesirlerinde asla tekrara düşmeyen ve hitabet sanatının inceliklerini herkesten iyi bilen sanatçı, toplumu iyi analiz eden bir toplum bilimci gibi eserlerini oluşturmuş ve sahip olduğu okuma edimi ve kültürü, kendisine nüktedan bir üslup kazandırmıştır.

Sert bir mizaca sahip olduğuna dikkat çekilen Nazif'in aslında çocuksu bir saflıkla harmanlanan ve gücünü sevgiden alan bir üslubu vardır. Dil konusundaki kuralcılığı, kelime seçimindeki hassasiyeti ve taviz vermez bir şekilde ağır bir dil yapısını tercih etmesi, ona sert bir mizaç ve görünüm kazandırmışsa da Süleyman Nazif; ince espriyi seven ve bunu sık sık çevresine uygulayan biri olarak da bilinmektedir.

O belki de vatan sevgisi ve dil bütünlüğü konusunda gösterdiği hassasiyeti ve bu bağlamda taviz vermez bir şekilde sergilediği sahiplenme duygusunun kendisine kazandırdığı ciddi portreyi, nükteleri ve esprileriyle yumuşatmış ve sert görünümüne, gülen bir mizacı bu özelliği ile katmıştır.

Kaynaklar

Aktaş, Şerif (1996), *Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi (1860-1920)*, 1. bs., Ankara: Akçağ Yayınları.

Beysanoğlu, Şevket (1970), *Doğumunun 100. Yılında Süleyman Nazif*, 1. bs., Ankara: Diyarbakır Tanıtma ve Turizm Derneği Yayınları: 20.

Göçgün, Önder (2010), *Süleyman Nazif*, 1. bs., Ankara: T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayını:400.

Göçgün, Önder (1991), *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları II*, 1. bs., Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.

Nükteleri, Fıkraları Ve Üslûbuyla Süleyman Nazif

Karakaş, Şuayb (1988), *Süleyman Nazif*, 1.bs., Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Kerman, Zeynep (1998), *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri*, Ankara: Akçağ Yay.

Kolcu, Ali İhsan (2005), "Süleyman Nazif", *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, 1.bs., Erzurun: Salkımsöğüt Yayınları.

Kutlu, Şemsettin (1972), *Servet-i Fünun Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi*, 1.bs., İstanbul: Bateş Yayınları.

Tuncer, Hüseyin (1992), *Arayışlar Devri Türk Edebiyatı II Servet-i Fünûn Edebiyatı*, 1. bs., İzmir: Akademi Kitabevi Yayını.

dübed